

Takhle vypadá ráj medvěďů. FOTO: SIFA

Tesáky, drápy a kulovnice

Slovenští medvědi jsou na odstřel

Zatímco v Čechách jsou velké šelmy v podstatě vybité, podle slovenského tisku to vypadá, že u našich sousedů vypukla válka. Letos napadli medvědi už minimálně pět lidí. A Slovinci se teď dohadují, co dál. V horách a lesích se právě roztáčí další kolo pradávného střetu divočiny a moderního světa.

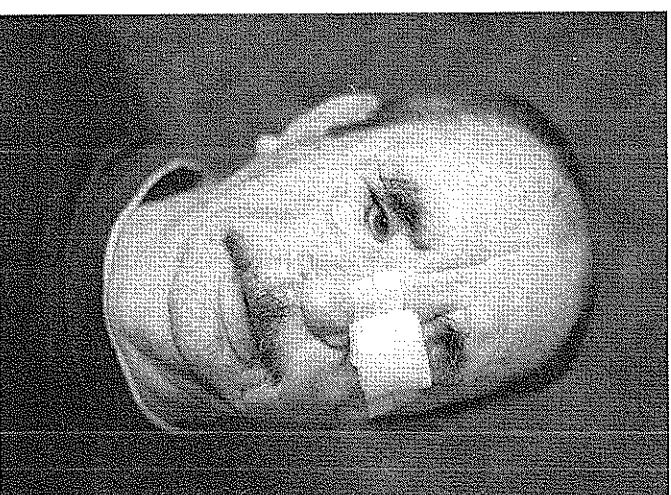
Jste pod horou Grúnik ve Vysokých Tatrách. Právě jsme dorazili z Lipovského Hrádku. Asi půlhodinky odtud je medvědí ráj Koprová dolina. Ochránci národního parku Erik Baláz (26) nás ale vedl stromou zelenou vzhůru. Nedávno tady v hoře objevil starou loveckou stezku. Desítky let ji nikdo nepoužíval, zarostla. V lese ji obnažil orkáň před dvěma lety.

Všude tu jsou vlčí a medvědí stopy. Trus šelem s nestrávenou jelení srstí. Sotva znatelná stezka nás vede nepostupným lesem do dosud skryté medvědí zóny pod horu Všiváky. „Za den jsem tu viděl až třináct medvěďů“, říká Erik. Jsme u vodopádu ve výšce asi 1500 metrů. Pod námi se v mlhách leskne Koprový potok. Všude kolem se táhnou zelené hřebeny s temnými zářezy hlubokých roklí. „Vylezu nad žlaby“, ukazuje Erik na hory nad údolím, „a koukám po medvědech“, popisuje svůj ideální den. Být nad medvědy totiž znamená neruší je. A také být v bezpečí. „Jako na posedu“, dodává Erik.

V Koprové dolině, kde medvědy nikdo neruší, trvá jejich zimní spánek až pět měsíců. Tehdy medvěd nepijítná potravu, leží v brlou. „Samice rodit během zimního spánku.“ Icti detaily ze života největší evropské šelmy Erik. Medvědi jsou všezravní, denně sežerou až 20 kilo lesních plodů, zener mravence, larvy. Nepohrdnou ani mšinou. A pokud si zvyknou hodovat na odpadcích, stává jí se z nich „kontejnerov“ medvědi, ze kterých se stává nejvíc „škodník“ čili agresivních medvědi.

U Grúniku jsme ale daleko od lidských sídel. Kolem nás se na stezce tyčí pahýly medvědích stromů. Šelmy značkují svoje teritorium tesáky

a drápy. Tesáky pohyzovaly kůru, kterou se dere pryskyřice, ve výšce přes dva metry. Vzrůcení měří medvědi dva a půl metru, vážít mohou až 350 kilo. Přeběhnou koně, jedním úderem tlapy zabijí krávu. Na stezce před námi leží čerstvý trus. Před chvilí tu byla samice s mláďaty.

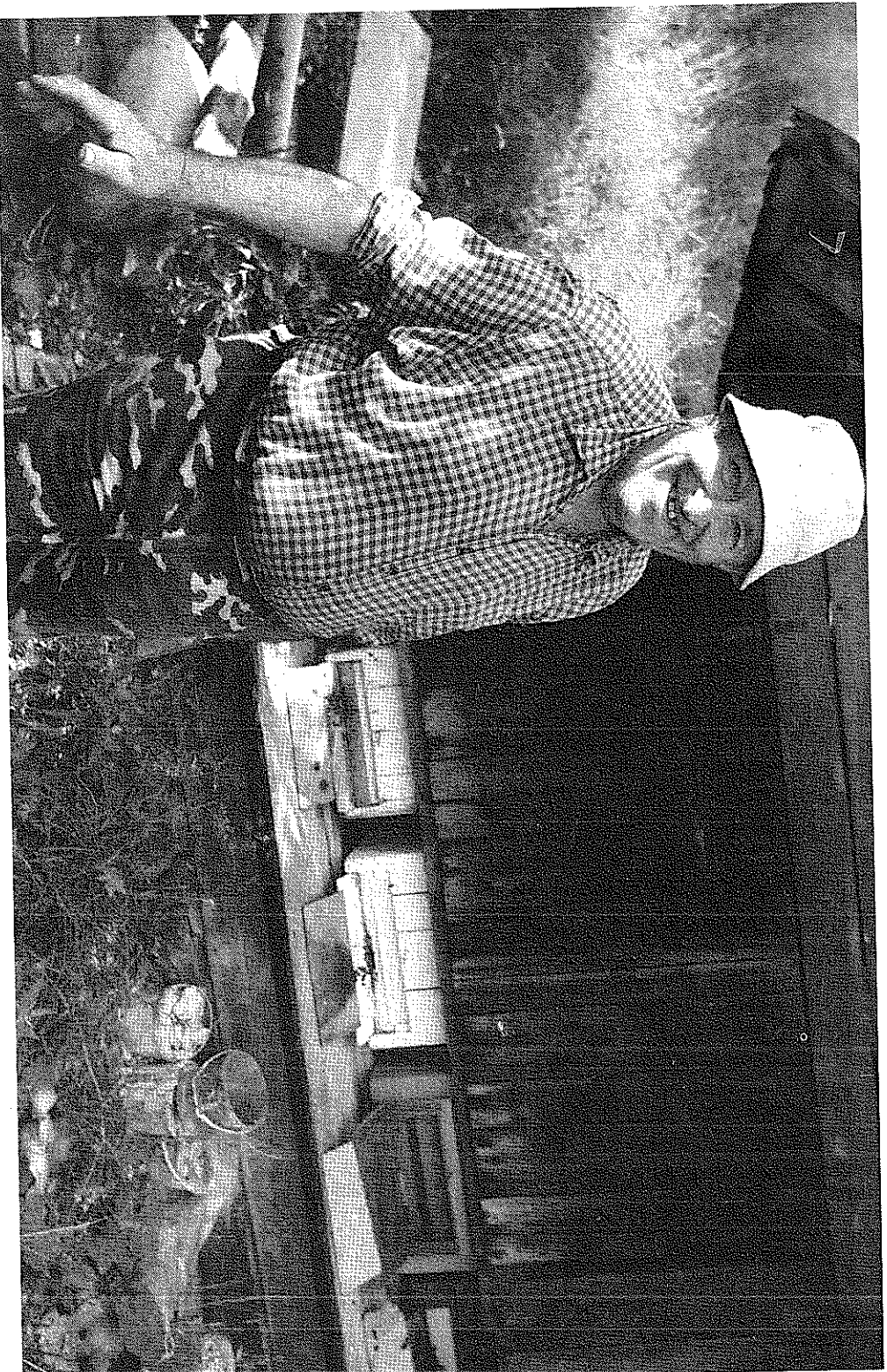
„Na salaších byly vždy zbraně.“
(Napadený Jan Gejdos) FOTO: GÜNTER BARTOS

Erik popisuje, jak ho jednou u medvědího brolu samice napadla. Vissel pak ze skály za kořeny stromu. „Neměl jsem tam co dělat, bylo to její území.“ Ale dobře to dopadlo. „Chvilí na mě koukala, jak tam visím, a pak odešla. Vyškřábával jsem se nahoru a utekl“, říká Erik.

Já tajně doufám, že medvědici s mláďaty nepotkáme. Dává se do deště. Slézáme z hory, jsme na myšlně. Erik nás vede k dvoupatrové lovecké boudě. Je postavená z byrelných trámů, a protože tihle strelci jdou po medvědech, má dveře pobité zelezem. Horní patro s úzkým oknem slouží jako střílna. Je tu čistá postel, plná nedávno vypraných dek. U střílny pohodlné křesílko. Odtud střílí lovci, kteří si za odstřel medvěda zaplatili. Ze střílny je vidět na dlouhý kíl. K tomu se tradičně piva-zuje návnada, třeba chromý starý kuň nebo koza. Lovit takhle medvědy je ovšem ilegální. Erik křičí rameny. K lovům na černo, prostě pytláctví, tu a tam dochází. Tatty jsou velké. A medvědi jsou na Slovensku na spouště mst. „To nejde uhlídat“, říká znalec a stopař medvěďů.

Útok zabijáka

Každý ale o medvědech tak nadšeně jako ochranář Erik nemluví. Muž, který se ze setkání s medvědem dosud nezpanmatoval, se jmenuje Jan Gejdos, zná ho celé Slovensko a žije v tatarských Lipovských Sláčích. Drobný muž v zeleném myslivečském kloboučku sedí v parádním pokoji rodinného domu. Všude po stěnách tu jsou desítky hlavových trofejí, bílé lebky jelenů a datků. Všude tu trčí parohy. Na stěnách jsou diplomy za příspěvky „polovníctvu“, čestné díky.

„Tenhle včelín ubráním.“ Jozef Chovanec z „medvědí vesnice“ Harmancec. FOTO GUNTER BARTOŠ

JuraĽ Lukáč neverĽ, Źe se masovĽ odsĽtel uskuteĽnĽ. Doba ani zĽkony lovĽm nepŕĽĽ, spoleĽnost se mĽnĽ. FOTO GUNTER BARTOŠ

Toho srpnovĽho dne loiskĽho roku ale Ľan GeĽdoš, podle svĽch slov, nebyl na lovu. Pracoval ješĽtĽ s nĽkolika Źenami pĽr kilometrĽ od vsĽ v lese. Odpolodne skonĽili pŕĽci a vydali se domĽ. On šel napŕed. V jednom rozhovoru uvedl, Źe mĽl v kapa se pistolĽ, ale Źe nestaĽil vystŕelit. NĽm starĽ pĽn se zdeformovanĽm obliĽjem, který stĽle pĽsobĽ nemocnĽ, tĽchĽm hlasem vyprĽvĽ to, co Žikal uŹ nesĽtŕĽkĽt v televizi a snad pro všĽchny slovenskĽ a mnohĽ polskĽ i nĽmeĽkĽ noviny: Šelma se na nĽj okamŹnĽ vyřĽtila s řevem, udeřĽla ho do hlavy, srazĽla ho k zemi a zahrĽzala se mu do obliĽjeje. Když se Ľan GeĽdoš probal, nemĽl Žsta ani nos, zviře mu zlomilo lebeĽnĽ kost. Tak ho našli dĽvorubci a odvezli k lĽkĽrĽnĽ.

Jeho pŕĽpad je hrŹznĽ, ale naprosto ojĽdinĽ. Podle statistik ministerstva Źivotního prostŕĽĽdĽ dochĽzĽ k ŽtokĽm medvĽdĽ na Ľidi dvĽkrĽtĽ až pĽtkĽt za rok. A vĽtšinou dojde jen k odĽrkĽm. Tak brutĽlnĽ Žtok, jakĽ, zřĽjmĽ bez pŕĽĽiny, zařĽl Ľan GeĽdoš, je naprosto neĽdĽnĽ. PravdĽ je, Źe pĽtĽ co jsem vidĽl jeho tĽŹce poranĽnĽ obliĽej, dĽsĽlo mĽ v lese kaŹdĽ Žstnut. Pokud Žž se jedĽnou takovĽ medvĽdĽ Žlenec vyskytl, co kdĽž skoĽĽ zrovna na mĽ?

S toutĽhle psychologickou palbou samozřĽjmĽ pracĽnĽ i všĽchnĽ potenciĽlnĽ lovĽci medvĽdĽ. TĽŹ-

ce zranĽnĽ mŽž se stal hvĽzďdou televiznĽch besed a velnĽ ovlivŇuje veřĽjnĽ mŕnĽnĽ – smĽrem k povolenĽi co největšĽho poĽtu odsĽtelĽ. A jeho nĽzor? „Regulovat odsĽtelĽem,“ řĽkĽ byvalĽ lovec nesmlouvĽvĽ. „Tak tomu tořĽ vŹdĽyĽ bylo.“ Na nĽmĽtku, Źe pŕĽce medvĽdĽ byl vŹdĽyĽ pŕĽsnĽ chrĽnĽnĽ, se starĽ lovec jen zasmĽje. „Tohle jsou řevĽ. Na kaŹdĽ salašĽ byly zbranĽ. Z prvĽnĽ svĽtovĽ, z povstĽnĽ. BaĽa, který by nechal medvĽdĽ tĽhat svoje oveĽky nebo krĽvy, by bŕzy nemĽl ŹĽdnou pŕĽci. PasŽyřĽ se medvĽdĽm hrĽnĽli, a kdĽž musel, tak je zabĽjeli. Tohle kaŹdĽy vĽdĽl a toletovalo se to. Komunisti nekomunisti, zbranĽ byly v horĽch vŹdĽyĽy.“

KdĽž se Ľan GeĽdoš trochu zotavil, odnesl na mĽsto, kde ho medvĽdĽ porchl, Ľkonu. MĽl s sebou ovšem i kulovnici. „Nemohu to zviře neĽvidĽt. Byl to chudĽk, který mĽ zřĽjmĽ nĽyřkĽ na odpĽdĽky. Ale chtĽl bych, aby byl mŕtvy. JenŹe on Źije.“ Tohle potvrzuje i dalšĽ lovec, bratr pana GeĽdoše Palo. „MĽli jsme povolĽnĽ k jeho odsĽtelĽ, ale nevŕšĽlo. Budeme ŹĽdat znova, protoŹe jsme ho neulovali. NĽkde tu pořĽdĽ je.“ A pak nĽs zranĽnĽ pĽn pĽn v mysliveĽkĽm vede kousek za vesnici, ke studĽnce. A table vyprava mĽ všĽchny řvy hororu. KdĽž tořĽ dojdeme k dĽvĽnĽ stavbĽ, kde je pŕĽmen, starĽ pĽn ukazuje do tĽry. „KdĽž jsem Žž mohl chodĽt, vedl mĽ sem vĽoutĽek. A tady v tŕĽ-

vĽ byly ohrovenĽ medvĽdĽi stopy. Hned tady, kousek za vsĽ.“

A kolik jich je?

Letos v Ľervnu si pŕĽ tiskovce ŠtĽtnĽj ochrany pŕĽrody (ŠOP) nĽkterĽ ochranĽřĽ zřĽjmĽ pŕĽpomĽnĽ. Pořekadlo o kozlu, který se stal zahrĽdnĽkem. Projev šĽfa ŠtĽtnĽj ochrany pŕĽrody ĽĽna MĽzerĽka slovenskĽ, ale i polskĽ ochranĽřĽ a milovnĽky dĽvořkĽ pŕĽrody doslova šokoval. GenerĽlnĽ ředitel se tořĽ zasazuje o odsĽtelĽ asi Ľtyř stovĽek slovenskĽch medvĽdĽ. ZviřĽta jsou podle nĽj, ale i podle ĽlenĽ největšĽho slovenskĽho loveĽĽho sdruŹenĽ, SlovenskĽ loveĽky svaz, ĽtĽajĽcho asi 40 000 lovĽci a myslivĽĽ, pŕĽmnoŹenĽ. Podle lovĽĽ i šĽfa ŠOP ĽĽm dĽl vĽc medvĽdĽi opoušĽtĽ svĽ teriĽnĽi teriĽnĽi, pŕĽlovina toho, co mĽme v současnosti,“ odpovĽdĽ MĽzerĽka na otĽzku, kolik medvĽdĽi by tedy podle nĽj mĽlo ve slovenskĽch horĽch ŹĽt. „OdsĽtelĽ je největřnĽjší,“ doplŇuje šĽfa dalšĽ vedouĽi pracovnĽkĽ ŠOP VladimĽř Antal. PŕĽpomĽnĽ ale, Źe ŠOP nechĽstĽ ŹĽdnĽ okamŹnĽř vŕpĽdĽ loveĽkĽch komand na medvĽdĽi medvĽdĽm, jakĽm eufemistickĽ řĽkĽ, mĽ podle Antala pŕĽdĽchĽzet celoslovenskĽ monitoring medvĽdĽ.

Na to, kolik hnĽdĽch medvĽdĽ se ve slovenskĽch horĽch a hvozdech poltounĽ, tořĽ neexistuje jasnĽ odpovĽd. JejĽch vyřĽbenĽ v historii zaĽalo koncem 18. stoletĽ. Kdy lov dĽvořkĽ zveřĽ nebyl Žž vysĽadon panovnĽkĽ, ale podle zĽkona Josefa II. mohl vlka Ľi medvĽda zabĽt kĽokoli, a dostal za to dokonce odmĽnu. PrĽvĽ tehdy se zřĽjmĽ ve vsĽch nachĽzeli odĽĽilovĽi, kteří se dali na lov a takĽ zaklĽdali loveĽkĽ rody, které na Slovensku existuji dodnes. Ve tŕĽĽtĽch letech minulĽho stoletĽ byly řel-mny tĽmĽř vŕbĽy. A po vĽlce zaĽala jejĽch pŕĽsĽnĽ ochrana – a mnoŹenĽ. Lovci tvrdĽ, Źe řelĽem je kolem tisĽovky, mimovĽlnĽni ochranĽřĽ, Žsŕy JuraĽe LukĽĽe, šĽfa sdruŹenĽ Vlk, hovoŕĽ nejvřše o 400–500 kusĽch. Podle Robina Rigga ze SpoleĽnosti pro souŹitĽ s pŕĽrodou, který se vŹřkumem vĽkĽ a medvĽdĽi na Slovensku zabývá Žž deset let, je faktĽm, Źe poĽet dĽvoce ŹĽjĽcĽch medvĽdĽi pŕĽostĽ nikdo nezna.

Naposledy probĽhlo neupŕjnĽ sĽĽĽnĽ medvĽdĽi ŠOP pŕed tŕĽmi roky ve šĽtedoslovenskĽm pohorĽi Polana. Podle ochranĽřĽ tehdy myslivĽi poĽty medvĽdĽi nahodnotili nejmĽnĽ tŕĽkrĽt. „aby si mohli vĽce zasĽtĽet,“ jak s nedĽvĽrou řĽkĽ nĽš pŕĽvodce po ĽĽrĽch Erik BalĽŹ. Od řĽ doby, ať Žž kvĽlĽi poĽasĽ Ľi procedurĽlnĽm tahaŽnĽm, k ŹĽdnĽmu hodnovĽrnĽmu sĽĽĽnĽi nedořlo. „ChodĽm do lesa od 16 let,“ vzpomĽnĽ Erik BalĽŹ a tvrdĽ, Źe medvĽdĽi je pořĽd vĽcemĽnĽ stĽjnĽ. Je to ale moŹnĽ?

V dĽvoĽnĽe není nikdo silnĽjřĽ než hnĽdĽ medvĽdĽ, neexistuje konkurent tĽto řelĽny. MedvĽdĽ je pŕĽdĽ odsĽtelĽm ze zĽkona chrĽnĽnĽ. RoĽnĽ je vyřĽnĽkou ze zĽkona odsĽtlen jen asi tucet medvĽdĽ chulĽgĽnĽ, kteří nĽkdy napadli ĽlovĽka nebo byli za medvĽdĽi chulĽgĽny omylem považovĽni. TakovĽch řkodnĽkĽ Ľili kontejnerovĽch medvĽdĽ, kteří majĽ nĽyřkĽ na odpĽdky, je zřĽjmĽ jen pĽr desĽtek. Spousta medvĽdĽ ŽvĽk Źije v dĽvoĽnĽe, kde je nikdo neohroŹuje. NĽnĽ tedy logickĽ, Źe medvĽdĽi je dnes dĽleko vĽc než pŕed nĽjakĽmi deseti pĽnĽĽtĽi lety?

„Ne,“ tvrdĽ za ochranĽřĽ Erik BalĽŹ. „Mezi medvĽdĽy existuji samoregulaĽĽi mechanismy,“ řĽkĽ tento absolvent lesnickĽ řkoly uĽnĽnĽ. Co to je? „MedvĽdĽi se mezi sebou zabĽjĽ,“ znĽ odpovĽd. Samice mĽvĽ jedno až tŕĽ mlĽdĽata. Z malĽch medvĽkĽ mnozi zabĽnou, protoŹe se nedokĽŹou vykrmit, tak aby bez potŕavy pŕĽžili v bŕlohu svĽj prvĽnĽ zimnĽ spĽnek. Anebo se utopĽ bĽhem oblev. ZabĽje je snĽhovĽ bouřĽ. A mnohĽ zabĽjĽe stĽtĽi samci. Je to zpŕisob, jakĽm chrĽnĽi svĽ lesnĽ Žkŕvy a moŹnost obŹĽvy. DominantnĽ stĽtĽ medvĽdĽi, kteří se v dĽvoĽnĽe doŹĽvĽjĽ asi dvacetĽ tŕĽcetĽ let, stĽeŹi svĽ ŽzemnĽ tak, Źe zabĽjĽi mlĽdĽata i mlĽde medvĽdĽy. MĽdĽi medvĽdĽi Ľasto nepŕĽeŹĽji dobu pŕĽĽnĽ, ĽĽl boj o samci. „Spousta z nich se nedoŹĽje pĽti let,“ popisuje vĽlku řelĽem o pŕĽeŹiti BalĽŹ. „PŕĽroda je v tomhle nemilosŕdnĽ. ZviřĽ, které není tak silnĽ a zkuřenĽ, aby si ubĽjĽlo svĽj bŕloh, ostatnĽi zabĽjĽ.“

Na jablka ke kostelu

Ale medvĽdĽi, kteří ŹijĽ v skŕytu v hvozdech a v horĽch, SlovĽky z mĽry nevyvĽdĽji. Noviny a TV zprĽvy jsou poslednĽ dobou plnĽ zveřřitĽ o agresivnĽch řelĽmĽch, které si ĽĽm dĽl ĽastĽji chodĽ hledat odpĽdky po vesnicĽch. Podle Erika je to clenĽ propaganda, která mĽ pomoci oficiĽlnĽm Žmu ŽaŹenĽ pŕĽdĽ medvĽdĽm. „KdĽž nĽkoho vydĽsi medvĽdĽ, hned je to v novinĽch,“ rozĽĽjuje se Erik. „Je to pŕosĽtĽ novinĽřskĽ senzacĽ, ale Ľidi se pak boĽi do lesa, i kdĽž znĽji medvĽdĽy jen z televize.“ Zoolog Ľan KĽcko z LiptovskĽho HŕĽdku je opĽrnĽjřĽ. „RegulovĽny odsĽtelĽ mĽ svĽj smysl,“ řĽkĽ. „O tom, Źe by mĽly bĽt zastŕĽeny rovnou stovky medvĽdĽ, bych ale nemluvil. ProblemĽtĽĽi jsou jen kontejnerovĽ medvĽdĽi, chudĽci, kteří Žž nedokĽou ŹĽt dĽvoce.“

Na nařĽ otĽzku, kam za medvĽdĽy, zoolog jen udivĽnĽ zdvihne oĽi. „Jedte kamskoli,“ řekne, „tĽeba do vedlĽjřĽ vsĽ.“ Jedne tedy pĽr kilometrĽ z HŕĽdku do LiptovskĽ Porŭbky. NařĽ otĽzky nepŕĽpadĽjĽ naivnĽ jen zoologovi. Erik i jeho kamarĽdĽ KarolĽ veĽer u pĽva vyprĽvĽjĽ vĽpŕy o ĽĽřich, kteří zdĽřene pŕchajĽ z hors vŹĽkŕly, Źe vidĽli yetiho. ĽĽskĽ turista je na Slovensku pŕosĽtĽ považovĽnĽ za troubu. VyprĽvĽ se o ĽĽskĽ rodnice, která do lesa hĽzela řĽzky v nadĽji, Źe vyřĽti medvĽda. MĽli řĽtĽtĽ. ŹĽdnĽy se neobjevĽli. „To není tm, Źe byste byli hloupeřĽi než ostatnĽi turisĽtĽ,“ vysvĽtluje nĽm vĽdnĽ zoolog. „Jen je vĽs tu pŕosĽtĽ hodnĽ.“ A vyklĽdĽ, jak den pŕĽedtm musel z lesa vyhĽnat skupinu ĽĽchĽ. Postavili si stĽny na vsĽřti kolonii.

V Porŭbce jsou veľle sebe starĽ dĽvĽnĽ domy i nedĽvno postavenĽ, řĽstĽrnĽ omĽtnutĽ barĽĽky. Je to hospoda a samozřĽjmĽ nĽves s baroknĽm kostelĽkem. CelĽ table horskĽ vesniĽĽka je postavenĽ do svahu a jejĽ poslednĽ domy jsou skoro v lese. Kŭlny s vyřĽezĽvanĽmi dĽvĽmi, plnĽ hosi-podĽstĽho nĽĽnĽi, pĽsobĽi starobĽly, radnice sĽdĽlĽ v panelĽlĽku. Starosta Porŭbky MariĽn ŠklenĽřĽlĽ v panelĽlĽku. Starosta Porŭbky MariĽn ŠklenĽřĽlĽ vĽĽ ĽĽskĽ novinĽře s ŽsmĽvem. „Ľno, po nĽv-si se nedĽvno pŕořili dva medvĽdĽi,“ řĽkĽ. „řli ke kostelĽu na jabka. ĽidĽ se boĽi chodĽt do lesa. To dĽvĽe nebylo.“ Jsou medvĽdĽi pŕĽmnoŹenĽ? To pan starosta nevĽ. MysĽl ale, Źe řelĽny z lesa vyhĽnĽnĽ ĽiarovĽe.

A tĽhle teorii slyřime na nařĽ cestĽ za medvĽdĽy nĽkolikrĽtĽ. RomovĽ chodĽ do lesa na malĽny a borŭvĽky a plĽřĽ tak medvĽdĽy. A medvĽdĽi kvĽlĽi tomu znervoznĽnĽ a napadĽjĽ vesnicĽny... VeĽer

Tak v tomhle údolí žijí také. (Erik Baláž na průzkumu) FOTO GUNTER BARTOS

v hospodě obrací ochranář Karol oči v sloup. „Přitom řečí Největším problémem Slovenska jsou Romové a medvědi.“ říká ironicky, ale trochu vztekle.

Do Porúbky chodí medvědi na jablka, ale také třeba pleníť kůlny hlavně z hor Klemen a Volové oči. Stefan Rufus (65) má baráček na konci vsi pod Klemenem. Do lesa ale chodí často. Podle něj se houštin obává jen mladá generace. Proč? „My do lesa na dříví, na houby a na borůvky prostě museli. Byla to součást obživy. A tak jsme les znali a nebáli se v něm. K medvědům mám respekt. Parkrát jsme se potkali, ale každý jsme šli svou cestou.“ Jak se mám chovat, když potkám medvěda? „Dát mu prostor. Předstírat, že o něm nevím. Nekoukat se na něj! Nikdy se nesmíš dívat šelmě do očí. Nikdy nesmíš jít mezi mláďata a samiči. Mladí čučí na televizi a les neznají. Tak se tam ve tmě bojí. Vystřelit zvířata v lese může chít jen magor.“

Další obyvatelka Porúbky Renata Kamrová zvířata v lese určitě nechce vystřelit všechna, ale o snížení stavu medvědí by se zasedla ráda. Mláďata uřednice z podniku, který se zabývá lesním hospodářstvím, je náruživá lovkyně. Jako dědeček, táta, bratři a většina příbuzných. K televizi generaci Renata ze starého loveckého rodu rozhodně nepatří. Navíc ji medvědi nedávno namíchli, protože strhli plot jejího domu a sežrali veškeré krmivo pro drůbež. „Hlavně si myslím, že nám do toho nemají co mluvit, nejaci Bratislavané nebo Pražáci! To je věc, kterou si rozhodneme my, místní, kolik tu bude žít medvědi. Já nechci medvědy stílet, protože je nenávidím, ale naopak, protože je miluju! Miluju všechna divoká zvířata.“ říká žena a bývá očima jako bobtné lovu.

„Chceme-li žít s divokými zvířaty, musíme nastolit určitý pořádek. Když bude medvědi mti, budou mti prostě větší prostor a lepší život. A ti, co napadají lidi, nemají právo žít! Co kdyby napadli medvěď někoho z vaší rodiny? Tak byste vzal pušku a šel na něj, ne? Jste přece chlap, ne?“

Medvědí vesnice

Na medvěda by šel i pan Jozef Chovanec. Má k tomu účelu butlerie a pušku stále přichystanou. Zajíel jsem za ním o pár kilometrů dál, do údolí z „medvědích dětin“. Tak se říká všim, jako jsou třeba Staré Hory, Donovaly nebo Hamanec v okrese Banská Bystrica. Tyhle obce tvoří často an domky rozházené podél silnice, kolem kte-

řých je hluboký les. Právě v Hamanci žije spousta včelářů. A Jozef Chovanec (63) je jedním z nich. „Na svoje včeliny vidím přímo z okna. A brání bych je.“

Pan Chovanec byl čtyřicet let lovcem. „Možná, že medvědi není víc než dřív. Ale je víc těch zkažených. Divokému medvědovi člověk smrdí. Ti, co chodí do vesnice, se lidé nebojí.“ Starostka Helena Vajsová souhlasí. „Někdo se do lesa bojí, někdo ne. Já třeba ano. Medvěda jsem tam nepotkala, ale myslím, že jsem je slyšela dupat a funět. A zprávy o těch napadeních znám z novin. To s sebou mám tahat flintu? Chci, aby tu medvědi situaci prostě někdo řešil! A jestli pár medvědí odstřelí, mně to teda srdce neutrhne!“

Medvědí situaci pro sebe vyřešili Matylda a Vojtech Bablakoví, kteří bydlí na kraji vsi a kterým větve lesa stíní domek. Vypadá to, že medvědovi, který by jim chtěl vzbít úly, by stačilo natáhnout pracku z lesa. „Tlupy medvědí tu neběhají a neřadí lidi,“ říká šedesátiletá paní Bablaková. Do lesa jde, když chce. „Tak to vypadá jen v televizi. Medvěď má mít svůj prostor a člověk taky, tak to tu vždycky bylo.“ Její manžel zatím chystá úly na zimu. Kolem včelínů jsou elektrické ohrančky. „Když nám medvěd vzbíral med, koupili jsme to zařazení za pár korun.“ Když to bylo? „Asi před dvěma lety,“ mávne paní rukou. „Od té doby máme pokoj.“

Šelmy s návykem

Med je pro medvědy určitě láková pochoutka. Vyloupit úl anebo strhnout ovisí či si zajít ke kostelu na jablka se ale medvěd odvaží jen málokdy. Ochranáři však bijí na poplach hlavně před „kontejnerovými medvědy“. Problémy s medvědy, kteří si navykli na lidské odpadky, vidí jako vážné i zoolog Ján Křico. „Ztrácejí plachost, kterou běžně divoký medvěd před člověkem cítí. Ten medvěd, který napadl pana Gajdoše, jednal absolutně proti všem zvykllostem. Dost možná, že si taký zvykl hledat u lidí kořist. Určitá potř je v tom, že neexistuje zákon, který by hoteliérům přímo nařizoval uzavřít kontejnery.“ Popelnice plné vábivých zbytků jednoduše medvědy z lesa táhnou. Nád tím se pohoršuje i Miroslav Saniga z Ústavu ekologie lesa SAV. „Vše závisí na libovůli hoteliérů. Mnozí si ale neuvědomují, že kvůli jejich ledabylosti nebo kvůli tomu, že dokonce házeli odpadky do lesa, může růst počet nebezpečných šelem.“

Penzion Hajduček u Janské Doliny pod Dúmbierem, nejvyšším vrcholem Nízkých Tatier. Jsme

v jednom ze zimních i letních turistických center. Kolem po asfaltce sviští partička Čechů na kolech. Znám tu němčina i polština. Tenhle penzion má asi třicet lůžek. Les je tu, co by kamenem dohodli. Hned u vleku je bufet. To, co hledáme, bije do očí. V houštině leží vedle sebe čtyři zauzlované igelitové pytle napané odpadky. Podle prodáváčky se večer sváží na jedno místo. Ale stane se, že pro ně nikdo nepřijede. Už je naša roztrhané, asi odlišek. Nebo od medvědy?

„To snad ne!“ říká brigádnice z Bratislavy v lehkém šoku. Manažerka Jana Majská mává rukou. „Ale prosím vás, sem se medvěd neodváží. A když, tak zavoláme lovce.“ O kus dál, výš v horách, je bufet Krmelec. Bylelný dřevěný srub, deset stolů. U něj je otevřený velký plechový kontejner. Vidím asi deset plechovek od maďarského guláše plných zbytků a spoustu lákavých obalů od sladkých džusů. Kdybych byl medvěd, asi vlezl rovnou sem.

Na konci světa

Po skrytém tatarském „řiji medvědi“, který náhodou objevil Erik Baláž, po „medvědích dětinách“, kde dochází k častým kontaktům zvířat a člověka, a také po rekreatnském areálu, kde se z šelem stávají „kontejnerové medvědi“, chceme vidět ještě kus divoké slovenské přírody. O vesnici Osadne říkájí sami její obyvatelé, že je „na konci světa“. Z Tatier sem dorazíme po pár hodinách v autě. V Bukovských horách východního Slovenska leží tahle vesnice úplně ztracená v hustém lese, kterým lze za nějakých dvacet kilometrů dojít do polského hvozdu. Je to přírodní rezervace, tady se zveť neloví.

Spím na dohled od posledního stavení. Noc ve slovenském lese je jiná než v Čechách. Tenhle les v noci žije. Praskání v podrostu, možná dech šelem. Přesně podle příruček – nemám s sebou nic k jídlu a věřím, že medvědi a vlci, kteří tu žijí, jsou natolik divocí, že mají člověka za „zdechlinu“. A vyhnou se mu.

Podle Juraje Lukáče tu v okolí žije asi pět desítek medvědí a smečka vlků. „Když je chci vidět, jdu do lesa, sednu si nebo lehnu a pár hodin vydržím bez hnutí,“ říká svůj recept na setkání známý slovenský ochránář, ekodisident, který má za sebou nejen blokádu Kopyrové a Tiché doliny, ale také celé roky papírových právních bitev kvůli ochraně zveť a přírody. Podle něj je „pokus o vybití 400 medvědí fantasmagorický a odsouze-

ný k nezdaru“. Mimo jiné také proto, že odporuje zákonům EU na ochranu divočiny.

Juraj, jako šéf silného ochranářského seskupení Vlk, které se se svými několika tisícovkami aktivních sympatizantů na Slovensku stává vlivnou politickou silou, si je jist, že se také mění společenské klima. „Jde i o generační rebelii.“ říká o stovkách mladých ochranářů. „Jejich dědečci a tátové jsou lovci a střelci, ale mladí už nechtějí žít v obydřících plných zvířecích lebek.“ A kdo vlastně chce ty medvědy střílet? „Mezi náruživými lovci jsou i spíčky HZDS, tedy vládní garnitura. Prostě silní chlapi, kteří se s trojlegemí ze zabývajících šelem cítí ještě silnější.“ A nejde jen o společenskou prestiž z kožešiny a lecky šelmy. Za střelbu a lov se myslivcům platí poplatky – lov na jednoho medvěda může přinést myslivcům sdružení až 150 000 korun – a stovky ulovených medvědí, to už je hodné peněz.

Druhý den ráno spolu jdeme do kopců, vouseatý chlapík, pár let po čtyřicetce, se opírá o trekovou hůl a klouže hustým, vlnkým bukovým lesem nesyšně jak indián. Za hodinu jsme v Polsku. Tahle divočina je zvaštní kraj. Poblíž hory Maragona můjme kříž na paměť vesnice Bahňa, po válce násilně vystělované někým na Sibíř. Žilo tu na dva tisíce lidí, úřady je šmahem obžalovaly ze spolupráce s ukrajinskými antikomunisty. V okolí jsou takových zmizelých vsí desítky. A právě na jejich zarostlých ruinách vznikla dnešní téměř neobydlená divočina, středoevropská anomálie na pomezí Slovenska a Polska, kde nyní žijí desítky a možná stovky divokých zvířat, nejen medvědi a vlčích smeček, ale také divočácků a stád vysoké.

Dlouhovlasý Wujtek, který si tu pořídil hospodu ze zrušené železniční stanice, nám natočí pivo a ukáže odlišky medvědíh stop. „Tahle bestie váží aspoň tři metráky,“ říká znalecky Juraj. Medvěda tu ale vidět na vlastní oči jen jednou, náhodou. Jinak se tu medvědi s lidmi vůbec nestřetávají. Koše na odpad tu mají vlka a jsou vždy ve stavěni. Na rozdíl od Juraje Wujteka o setkání s vlkem či medvědem vůbec nestojí. „Každý máme svůj prostor, my i medvědi.“ říká Wujtek. Podle Juraje to podobně vypadá i v okolních slovenských vsích. Tady nejsou hotely ani penziony, vyhodit jídlo do lesa by tu nikoho nenapadlo. Lidé se tu naučili s divokými zvířaty žít.

Jáchym Topol

Slovensko